

V Republice Chorvatsko podle posledního sčítání obyvatel z roku 2001 žije 10.500 příslušníků české národnosti. S ohledem na bydliště příslušníků české národnosti, můžeme říci, že menšina je rozptýlená po celém Chorvatsku. Češi žijí na území Chorvatska od Puly a Rijeky přes Záhřeb a Slavonský Brod až po Split a Dubrovnik. Největší koncentrace Čechů je v Bjelovarsko-bilogorské župě na širším daruvarském území.

Stěhování Čechů na dnešní území Chorvatska probíhalo v několika fázích. V období manufaktury v 18. století se stěhovali jednotlivci: řemeslníci, odborníci různých oborů (skláři, stavitelé cest, učitelé) atd. V období vojenské hranice (1792 – 1873) to byli vojáci, které lákaly různé výhody a odměny. Vojenskou hranicí rozumíme nárazníkové pásmo proti Turkům, ustavené koncem 15. století. Území osvobozené od Turků zůstalo téměř bez obyvatel a bylo ekonomicky nejzaostalejší v celé Rakousko-uherské říši. Kolonizační patent vydala Marie Terezie roku 1763. Umožňoval stěhování za určitých výhod (koupě půdy za minimální cenu, dočasné daňové osvobození). Nejvíce se stěhovali sedláci, nejméně obyvatelé Čech a Moravy. V 2. polovině 19. století byla migrace podpořena zákony. Nejpočetnějšími vystěhovalci byli sedláci, zahradníci, lesníci, krejčí, hudebníci, učitelé, lékaři apod. Díky tomu, že mezi přistěhovalci byli odborníci, vznikaly cukrovary, výroba skla, škrobu, piva atd. Přistěhovaní Češi položili základy rozvoje hospodářství v mnoha krajích Chorvatska i mimo něj na území bývalé Jugoslávie.

Celé 19. století můžeme hodnotit jako boj za existenci, vytváření podmínek k životu. Teprve koncem století díky mnoha osvícencům z českých zemí začal být zájem o kulturní život. Zakládají se knihovny a čítárny, divadelní, loutkové a hudební skupiny, což dalo podnět k zakládání českých besed jako kulturně osvětových spolků. První česká beseda byla založena roku 1874 v Záhřebu, druhá roku 1899 v Dubrovniku. Mezi dvěma světovými válkami působilo v Chorvatsku 35 českých besed. Od svého příchodu Češi byli a jsou pilnými budovateli, kteří ve všech válkách odvážně bránili svou vlast - Chorvatsko.

Dnes funguje 29 českých besed, které jsou členy Svazu Čechů. Ten působí od roku 1921. Sídlo Svazu je v Daruvaru. Ve městě a okolí žije nejvíce Čechů. Svaz pečuje o všechny české besedy, české školy, vydavatelskou činnost, kulturní dědictví české menšiny. Kolem sedmi tisíc Čechů je zapojeno do kulturně osvětové činnosti, pečuje o mateřský jazyk, kulturu, tradiční hodnoty. Podle ústavního zákona o právech příslušníků národnostních menšin si česká menšina zvolila české menšinové rady a má své představitele v samosprávách žup, měst a obcí. Společně s českými besedami pečují o uchování národnostní identity české menšiny v Chorvatsku.

Většina besed vlastní své české domy. Domy byly postaveny mezi válkami dobrovolnou prací členů besed a za finanční pomoci Československé republiky. Některé domy a školy byly za poslední války zničeny a nebo poškozeny. Od roku 1997 probíhají významné úpravy, přístavby anebo výstavby českých domů a škol za významné finanční pomoci ČR i Chorvatska. V českých kulturních domech se koná bohatá kulturní činnost, kterou vykonává 114 souborů a skupin – folklorní, hudební, dechovkové, divadelní, pěvecké, knihovnické, výtvarné a radioamatérské. Většina besed má rozdělené skupiny podle věku na dětské, mládežnické a starší.

Svaz Čechů během roku organizuje celou řadu přehlídek, setkání a kulturních akcí, do nichž se zapojují všechny skupiny českých besed a škol. Některé přehlídky mají soutěžní charakter. Organizují se dětské přehlídky. Např. Naše jaro, přehlídka českého dětského folkloru, které se účastní přes 400 tanečníků od 6 do 15 let. V rámci Našeho jara se koná přehlídka dětských divadelních, loutkových skupin a recitátorů, které se účastní kolem 300 dětí. Největší akcí jsou české dožínky, na které jsme zvláště hrdí. Jsou zvláštní svým dožínkovým obsahem, koncepcí, účastí členů besed a hojnou návštěvou krajanů a hostů. Stmelují celou českou menšinu v Chorvatsku. Velice oblíbené jsou Dny české kultury, které během roku pořádá několik českých besed. Kromě folklorního programu jsou velice zajímavé staročeské jarmarky s bohatou nabídkou českého pečiva a různých řemesel. Zapojené jsou všechny generace krajanů.

V rámci Svazu působí 6 rad, které se zabývají hudební, taneční, divadelní, historickou, školní, vydavatelskou a informační problematikou. Rady jsou s besedami spoluorganizátory všech společných akcí během roku. Česká menšina klade velký důraz na péči o své dějiny. Kromě etnografické sbírky, stále výstavy dokumentů a fotografií, archívu a organizování oslav různých výročí vydává ročenky škol, dějiny osad, besed, jednotlivých institucí a také monografie zaslužilých osobností české krajanské komunity v Chorvatsku.

Členové českých besed dali podnět k zakládání českých škol v první polovině 20. století, aby svým dětem umožnili vzdělávání v českém jazyce. Právě všem českým školám patří zásluha na uchování českého jazyka a kultury. Kolem 1000 dětí je zapojeno do výuky českého jazyka téměř 500 žáků je zapojeno do škol, kde se učí výhradně česky. Celková výuka je součástí chorvatské školní soustavy a tak je i financovaná. Vzdělání je chráněno zvláštním zákonem a má zvýhodněný pedagogický standard.

Učitelé a vychovatelé se vzdělávají na chorvatských univerzitách nebo fakultách. Během studia nemají kontakt s českým jazykem s výjimkou rodiny a spolků. V současné době začíná studium českého jazyka na Pedagogické fakultě v Záhřebu. Vydáváme si vlastní učebnice pro výuku českého jazyka. Pro výuku všech předmětů používáme učebnice přeložené z chorvatštiny. Vydávání učebnic hradí chorvatský státní rozpočet. Některé učebnice k výuce českého jazyka ve všech školách dodává ČSÚZ. Učitelé a vychovatelé se dále vzdělávají na poradách, seminářích, letních školách apod.

Českou základní školu J. A. Komenského v Daruvaru založili členové České besedy Daruvar roku 1922. Škola působila na začátku jako soukromá a první učitelé byli z Československa. Později se škola stala součástí chorvatské státní školní soustavy. Škola vyniká bohatou kulturně-osvětovou činností. Učitelé jsou nositeli všech mimoškolních aktivit. Na různých soutěžích a přehlídkách žáci dosahují dobrých výsledků. Škola vyniká kvalitní výukou, bohatým mimoškolním programem a moderním vybavením. Sleduje úspěchy svých žáků v dalším studiu i životě. Česká základní škola dává dobrý základ do života všem žákům.

Zvláštní pýchou české národnostní menšiny je vydavatelská činnost. Začátky vydavatelské činnosti sahají do začátku 20. století. České psané slovo neúnavně propaguje vydavatelství Jednota. Navazuje na tradici novin Jugoslávský Čechoslovák z roku 1922. Po 2. světové válce v roce 1946 začíná vydávat týdeník Jednota, který vychází dodnes. Od roku 1928 vychází měsíčník Dětský koutek, což je nejstarší časopis pro děti v Chorvatsku. Ministerstvo školství hradí jeho vydávání a uznává jej jako doplňkovou učebnici k výuce českého jazyka v našich školách. Vydavatelství Jednota vydává Český lidový kalendář a publicistický časopis Přehled. Naše zvláštnost je v tom, že si sami vydáváme učebnice pro výuku českého jazyka a sami si

překládáme chorvatské učebnice. Autory českých učebnic jsou naši učitelé češtiny. Jednota vydává veškeré publikace, historická díla, sbírky povídek, básní a romány našich autorů. Vydavatelskou činnost z větší části hradí chorvatský státní rozpočet.

Týdeník Jednota informuje o celkové kulturní, společenské a politické činnosti české menšiny v Chorvatsku, jakož i o aktualitách z Českého rozhlasu. Rádio Daruvar vysílá denně půlhodinové pořady v českém jazyce. Chorvatská televize má jednou týdně národnostní vysílání o životě menšin. Příspěvky o české menšině připravuje česká novinářka z Daruvaru.

Ústavní zákon o právech menšin umožňuje každé národnostní menšině samosprávný způsob organizace. Česká menšina patří mezi tzv. „staré“ menšiny a byla donedávna dobře organizovaná po kulturní stránce prostřednictvím českých besed. Ústavní zákon umožňuje všem příslušníkům české menšiny, aby si zvolili tzv. menšinové rady nebo představitele v zastupitelstvech i tam, kde české besedy neexistují. Máme české menšinové rady nebo své představitele ve městech, obcích a župách.

Kulturní činnost české menšiny v Chorvatsku je financována ze státního rozpočtu. Na kulturní činnost, festivaly, vydavatelskou činnost Jednoty dostáváme z chorvatského státního rozpočtu prostřednictvím Rady pro menšiny kolem 3,5 milionu kun ročně. Na úpravy, přístavby a výstavbu českých škol a českých domů a na podporu uchování českého kulturního dědictví dostáváme od české vlády kolem 2 milionů kun ročně. Místní samosprávy podporují činnost dle svých možností a dobré vůle. Jsme nesmírně vděční Chorvatsku za velice kladný postoj k menšinám a za finanční a materiální podporu. K našim dobrým výsledkům přispívá značně také finanční a materiální pomoc z ČR.

Spolupráce s Českou republikou je na dobré úrovni. Svaz Čechů tradičně spolupracuje s odborem pro krajany a kulturu Ministerstva zahraničí, s Domem zahraničních služeb ministerstva školství, se senátní komisí pro krajany, s Univerzitami v Praze, Brně, Olomouci a v Pardubicích, s Československým ústavem zahraničním, s Národním archívem v Praze, s Radiem Praha, s mnoha městy, okresy, spolky a sdruženími v ČR. Přáli bychom si, aby příslušné české instituce více pečovaly o naše české školy, učitelský sbor, o novináře, aby naše lidi vzdělávaly v českém jazyce.

Jaké máme problémy? Asimilace Čechů je nevyhnutelný proces. Snažíme se ji zmírnit dobře organizovaným školstvím, kvalitní prací v kulturní oblasti, péčí o kulturní dědictví, správnou výchovou dětí. Snažíme se působit tak, aby se žádný příslušník české menšiny nezřekl svých českých kořenů, naopak, aby se k nim hrdě hlásil. Naše budoucnost je závislá na dalším financování. Otázkou je, co nás čeká vstupem Chorvatska do EU. Spoléháme na vstřícnost a podporu ČR.

Více než 200 let pečujeme o svůj mateřský jazyk a kulturu. Jsme přesvědčeni, že dosavadní snaha o uchování národnostní identity všech generací nebyla zbytečná, že česká menšina bude v Chorvatsku i nadále respektována, že se vydá na správnou cestu a bude se orientovat v globalizačních trendech. Jako příslušníci české komunity jsme se integrovali do chorvatské společnosti s tím, že jsme si zachovali svou identitu, české povědomí, český jazyk a kulturu. Po dvou stech letech v Chorvatsku česká menšina žije plným národnostním životem s vědomím sounáležitosti k českému národu.